

CZU: 657.6 :368.021

AUDITUL SUBSTITUIT SAU ALTERNATIVĂ A CONTROLULUI*Iulia CAPRIAN**Universitatea de Stat din Moldova*

Necesitatea controlului este determinată în mare măsură de actori cum sunt: asigurații, acționarii, salariații, instituțiile statului, partenerii de afaceri și investitorii, care au nevoie de cunoașterea fenomenului și de protecția intereselor lor. Necesitatea controlului pentru asigurați este evidentă. Cineva trebuie să verifice cum și ce se întâmplă cu fondurile subscrise în vederea protejării împotriva unor riscuri generatoare de pagube materiale, vătămări corporale sau pierderi financiare. De asemenea, este normal ca o autoritate să vegheze și să controleze dacă drepturile asiguraților au fost respectate, iar aceștia au fost îndestulați prin indemnizația de despăgubire plătită de asigurator. Protejarea obiectivelor societății și a resurselor investite în societatea de asigurare de către un acționar nu poate fi realizată decât printr-un control riguros, temeinic și bine organizat la scara întregii activități. Este mult mai ușor să se prevină pierderile financiare generate de erori și fraude decât să apară ca un fapt împlinit.

Cuvinte-cheie: asigurare, control, audit, expertiză, revizie, inspecție, control intern, audit intern, obiectul controlului, obiectul auditului, planificare, asigurați, asigurători, companie de asigurare.

THE SUBSTITUTED AUDIT OR ALTERNATIVE CONTROL

The necessity of control is determined largely by actors such as policyholders, shareholders, employees, state institutions, business partners and investors, who need knowledge of the phenomenon and protection of their interests. The necessity of control for sure is obvious: Someone should check how and what is happening with funds subscribed to protect against risks generating property damage, injury or financial loss. It is also normal that authority watch and control whether the insured rights were respected and they were sated by indemnity compensation paid by the insurer. Protecting company objectives and resources invested in insurance company by a shareholder can not be achieved only through close monitoring, thorough and well organized scale activities. It is much easier to prevent financial losses arising from errors and fraud than to appear as a fait fulfilled.

Keywords: insurance, control, audit, expertise, revision, inspection, intern control, intern audit, object of control, objective audite, planification, insured, insurers, insurance company.

Introducere

În ultima perioadă se conturează o alternativă pentru control definită *audit*. Audit înseamnă audiere – a asculta; este o formulă actuală popularizată pe continentul european în anii 1960 de către cabinetele anglo-saxone de expertiză contabilă. În limba engleză, auditul are sens de revizie contabilă, verificare, bilanț. Cu siguranță, vor fi voci care vor aprecia că controlul intern se suprapune cu auditul, care se face potrivit legii. Considerăm că și auditul are rolul său bine determinat. Controlul este o activitate care nu a început la un moment dat, dintr-o necesitate subiectivă. Controlul a fost exercitat în societățile de asigurare încă de la înființarea acestora și a fost exercitat de acționariat într-un mod direct pentru a-și apăra resursele financiare investite.

Importanța și necesitatea auditului

Din punct de vedere etimologic, audit înseamnă o revizie contabilă detaliată a conturilor unui agent economic făcută cu scopul de a descoperi erori sau fraude. Auditul este de fapt un control (independent) extern sau intern, al cărui rezultat se exprimă printr-un raport către conducerea societății comerciale sau autoritatea care a mandatat controlorul. Auditul se bazează pe o suprapunere a imaginii ideale dată de teoriile economice cu imaginea reală existentă la entitatea economică auditată, după care stabilește diferențe și elaborează recomandări conducerii societății de optimizare a verigilor slabe. Activitățile de control și cele de audit nu se suprapun din următoarele motive:

1) controlul se realizează în scopul de a identifica nereguli, situații critice cu caracter disciplinar, contravențional și infracțional, iar pe baza rezultatelor constatate se iau măsurile ce se impun pentru corectare și eliminare. Controlul este supus auditului, fiind un standard al acestuia;

2) auditul se organizează pentru efectuarea de analize economico-financiare de către persoane specializate în rețeaua lor profesională pentru identificarea lipsurilor, iar ca rezultat al auditului se propun soluții viabile de optimizare, fără a fi sancționate persoanele sau faptele consemnate în documentul final.

Auditul este solicitat de acționarii societății de asigurare și de către organele fiscale, în timp ce controlul este cerut de asigurați. În consecință, controlul intern trebuie organizat pentru a preîntâmpina orice disfuncționalitate care poate determina fraudă. Din punctul de vedere al duratei de timp în care se desfășoară, controlul are nevoie de un interval de timp mai scurt, în timp ce revizia are nevoie de un fond de timp mai mare. Prin control se constată o stare de fapt la un moment dat, în timp ce revizia evaluează întreaga activitate supusă verificării. În consecință, auditul este o operație (acțiune) solicitată de entitatea controlată sau de forul superior. De asemenea, auditul poate fi impus (cerut) ca efect al unei norme sau legi. Auditul constată deficiențele și propune măsuri de remediere a acestora. Atât controlul, cât și auditul pot avea caracter intern sau extern [1, p.153]. După cum s-a menționat, originea termenului *audit* în sens economic o regăsim în anii 1960, fiind folosit de cabinetele anglo-saxone de expertiză contabilă pentru a defini operațiunile de revizie contabilă, persoana care efectuează această profesie numindu-se *auditor*. Modificările de structură și legislative din economia națională începute în 1994 introduc termenul „audit” și în dicționarul economic național. La început a apărut auditul calității ca formă de control exercitată de experții în domeniul asigurării calității produselor sau serviciilor, după care a intrat pe piață auditul financiar. Activitatea de audit este realizată prin organe proprii de control (audit intern) și prin experți contabili sau cenzori (audit extern). Scopul urmărit este de a constata dacă se respectă metodele și procedurile de înregistrare, furnizând rapoarte de analiză care vor necesita rectificări sau poate sancțiuni contra persoanelor răspunzătoare [2, p.38]. Rolul controlului financiar este de a verifica informația financiară de către conducerea societății și de a informa corect și credibil: fiscul, clienții, investitorii, băncile și alți terți interesați de situația financiară a societății.

Auditul este supus riscului inevitabil ca unele declarații eronate semnificative din situațiile financiare să nu fie detectate, chiar dacă auditul este planificat și realizat corespunzător, în concordanță cu Standardele de Audit. Riscul de a nu detecta o înregistrare eronată semnificativă cauzată de fraude este mai mare decât riscul de a nu detecta o înregistrare eronată semnificativă cauzată de erori, datorită faptului că fraudele, de obicei, implică acțiuni ce au ca scop acoperirea acestora, cum ar fi asocierea pentru săvârșirea fraudelor, falsurilor, neînregistrarea fraudelor, falsurilor, neînregistrarea deliberată a tranzacțiilor sau o declarație incorectă dată controlorului. Dacă activitatea de auditare nu probează contrariul, controlorul este îndreptățit să accepte declarațiile ca fiind corecte, iar înregistrările ca fiind reale.

Controlul intern bine organizat reduce probabilitatea înregistrărilor eronate în cadrul situațiilor financiare, cauzate de fraude și erori, eliminând acest neajuns al auditului. Trebuie să reținem că în fața asocierii salariaților pentru săvârșirea fraudei și controlul intern poate întâmpina greutăți la descoperirea fraudei. Controlorul are obligația de a comunica în cel mai scurt timp situațiile în care suspectează că poate exista fraudă sau a fost descoperită o fraudă sau erori semnificative. Controlul intern întocmește documentațiile pentru înaintarea cazului organelor de cercetare penală și ia măsuri operative pentru limitarea efectelor fraudei, recuperarea, dacă e cazul, a pagubei, sancționarea salariaților răspunzători, inclusiv prin suspendarea din funcție până la definitivarea cercetărilor. Sistemul de control intern reprezintă prin prisma standardului de audit politicile și procedurile (controale interne) adoptate de conducerea unei entități economice ce asistă la îndeplinirea obiectivelor manageriale. Astfel, se asigură o conducere sistematică și eficientă a activității, inclusiv aderarea la politicile manageriale, protecția activelor, prevenirea și detectarea fraudelor și erorilor [3, p.24].

Procedurile de control reprezintă acele politici și proceduri în plus față de mediul de control, pe care conducerea le-a stabilit în vederea atingerii obiectivelor specifice ale entității. Există și o serie de limitări inerente ale controlului intern date de cerința conducerii entității economice, prin care costul controlului intern nu trebuie să depășească beneficiile estimate ce derivă din acesta. Procedurile specifice de control includ: Respectarea reglementărilor sub incidența cărora intră activitatea entității controlate (legislație internă, proceduri interne); Controlul aplicațiilor și al mediului sistemelor informatice (schimbările din programele computerizate și accesul la fișierele de date); Menținerea și revizuirea conturilor de control și a bilanțelor de verificare; Aprobarea și controlul documentelor; Verificarea acurateții aritmetice a înregistrărilor; Compararea datelor interne cu sursele de informații externe; Protejarea informațiilor; Prevenirea și detectarea fraudelor și a erorilor; Realizarea obiectivelor manageriale în mod sistematic, economic și eficient; Compararea rezultatelor inventarului de numerar, a titlurilor de participare și a stocurilor cu înregistrările din contabilitate; Limitarea accesului fizic direct la active și înregistrări; Compararea și analizarea rezultatelor financiare cu valorile prognozate.

Tipuri de control intern

Majoritatea controalelor interne tind să fie direcționate mai degrabă spre tranzacții de rutină decât spre tranzacții neobișnuite. Potențialul apariției erorilor umane datorate neglijenței, neatenției, greșelilor de raționament și neînțelegerii instrucțiunilor limitează, de asemenea, controlul. Sustragerea de la efectuarea controalelor interne prin înțelegeri secrete între un membru al conducerii sau un angajat, cu părți din afara sau interiorul entității, fac scăpa controlului unele fraude. Posibilitatea ca o persoană care are responsabilități în exercitarea controlului intern să poată abuza de puterea pe care o are afectează grav actul de control [4, p.56]. Tipurile de control intern puse în aplicare de conducerea entității sunt:

- *controlul organizațional* – se referă la modul cum este organizat personalul entității controlate și include distribuirea autorităților și a responsabilităților. Se iau în considerare: gradul de instruire și competența salariaților; separarea funcțiilor și a responsabilităților incompatibile; stabilirea de responsabilități clare și bine definite pentru fiecare categorie de personal;
- *controlul de supervizare* – se realizează de conducerea entității prin: implicarea în punctele-cheie a sistemului controlului intern; supervizarea generală a activității entității prin revederea raportărilor financiare; supravegherea controalelor interne din punctul de vedere al eficienței;
- *controlul de autorizare* – are în vedere autorizarea documentelor de către o persoană desemnată pentru acest tip de control, care a examinat și a verificat documentele în prealabil;
- *controale privind realizarea operațiunilor prin tehnicile de:* verificare a succesiunii, comparare, controlul totalurilor și refacerea operațiunilor;
- *controlul destinat protejării activelor* – are în vedere obligația managerului de a asigura siguranța activelor;
- *controlul fizic* – reprezintă controlul prin care se verifică existența unor proceduri și măsuri adecvate, pentru limitarea accesului la activele entității, accesul fiind permis numai persoanelor autorizate;
- *controalele documentare* – pot asigura că sistemul este implementat așa cum s-a planificat;
- *controlul activității financiar-contabile* – furnizează informații conducerii că tranzacțiile sunt realizate corespunzător, sunt înregistrate în totalitate și la timp, corecturile se fac oportun, în momentul când apar discrepanțe.

Auditul nu rezolvă problema prevenirii și combaterii fraudelor în domeniul asigurărilor, deoarece obiectivele acestuia nu aprofundează problemele de fond care generează fraudă. Putem însă afirma că un audit în asigurări cu elemente specifice și chei de control numeroase poate îmbunătăți starea de fapt, dar acesta nu înseamnă că nu se poate renunța la controlul intern. Se impune ca firească întrebarea: cui aparține viitorul – controlului (intern, extern, preventiv, concomitent, ulterior) sau auditului (intern, extern financiar sau general)? Controlul extern se realizează prin autoritatea de stat – Comisia de Supraveghere a Asigurărilor. Controlul generează anumite efecte care se materializează din punct de vedere financiar prin preveniri de la plată și recuperări de sume efective, măsuri de corectare a abaterilor de la legislația în vigoare și reglementările interne. De asemenea, controlul aplică sancțiuni potrivit Codului Muncii (disciplinare, contravenționale) și face demersuri pentru începerea cercetării penale. În cazurile răspunderii patrimoniale stabilește cuantumul pagubei ce va fi recuperat de la salariații răspunzători. Auditul generează alte efecte prin recomandările și concluziile scrise ce sunt înaintate conducerii entității. Conducerea entității ține seama sau nu de recomandările respective și acționează în consecință. Efectele auditului sunt în fapt efectele unei activități agregate într-un mecanism de management financiar, social și uneori chiar politic. Analiza efectuată prin audit este urmată de sfaturi care într-o formulă mai plastică sunt: văd, reflectez, redactez, dar nu mă bag, cel mult dau sfaturi. În contrapondere, controlul se documentează, investighează, verifică, analizează și dispune măsuri de corectare [5, p.116].

Din considerentele de mai sus, apreciem că ambele verificări pot coexista având scopuri comune, dar mijloace de realizare diferite, uneori de subordonare a controlului auditului. Subordonarea este dictată de importanța socială a celui care valorifică rezultatele. Este normal ca acționariatul căruia i se adresează auditul să primească informațiile complete, inclusiv sinteza informațiilor elaborate de controlul conducerii executive. Esența subordonării controlului în favoarea auditului este prin extrapolare dată de subordonarea conducerii entității în fața acționariatului sau a organelor fiscale care solicită auditarea. Sunt cazuri reale care sunt corectate de control prin măsuri efective, în timp ce auditul se limitează numai la recomandări.

Concluzionăm că efectele controlului sunt cu mult mai mari decât ale auditului. O societate comercială în domeniul asigurărilor determină și stopează pierderile financiare din prime de asigurare stabilite în minus și

neîncasate, despăgubiri plătite necuvenit și salarii plătite în plus, mult mai eficient cu ajutorul controlului, indiferent de forma acestuia (preventiv, concomitent, ulterior, intern sau extern) decât cu ajutorul specialiștilor externi în optimizarea sistemului.

Referințe:

1. DECEBAL, M.B. *Control în asigurări*. Cluj-Napoca, 2015.
2. DOLGHI, C. Aspecte practice privind auditul operațiilor din asigurarea directă, coasigurarea și reasigurarea. În: *Revistă științifică a Universității de Stat din Moldova*, 2012, nr.2(52).
3. CAPRIAN, Iu. *Control financiar*. Chișinău, 2013.
4. ȘERBĂNESCU, C. Controlul intern al societăților de asigurări. În: *Finanțe, bănci, asigurări*, 2012, nr.1, p.54-56.
5. FOTESCU, S. Problemele consolidării și eficientizării controlului și auditului în asigurări. În: *Știința, businessul, societatea: evoluții și intercorelări în condițiile integrării în spațiul economic european*. Conferință internațională (12-14 februarie 2004). Chișinău, 2004, vol.1, p.115-117.

Prezentat la 01.10.2016